

Innspill fra Samisk kirkeråd til Stortingets kontroll- og konstitusjonskomité om representantforslag om en sannhetskommisjon for fornorskningsspolitikk og urett begått mot det samiske og kvenske folk i Norge

15.5.17

Takk komiteleder, og takk for muligheten til å komme til denne høringen.

Aller først, Den norske kirke støtter forslaget om å nedsette en sannhetskommisjon om fornorskningsspolitikken, og ønsker at kommisjonen også undersøker kirkens rolle.¹

Kirkens tro sier at veien til sann forsoning går gjennom *sannhet, oppgjør, og gjenopprettende handlinger*. Derfor har Kirkemøtet ikke bare erkjent at kirken deltok i fornorskningen av samene, men også forpliktet seg på å bidra til at *uretten ikke fortsetter* – ut fra erkjennelsen av at forsoning tar tid.²

Kirken vil på denne bakgrunn understreke at spørsmålet om en sannhetskommisjon ikke bare handler om samer og kvener, men om Norges felles erkjente historie. Vi er enige i representantforslagets påstand om at det fortsatt er sider ved fornorskningsspolitikken og dens konsekvenser som ikke er belyst. Mangelen på en samlet gjennomgang har bidratt til at myndighetenes tydelige erkjennelse og stillingtagen til fornorskningsspolitikken har uteblitt.

Opprettelsen av Sametinget og tiltak for å styrke samisk språk og kultur springer ut av samenes rettigheter som folk, uavhengig om man har vært utsatt for fornorskning eller ikke. Tiltakene erstatter dermed ikke et offentlig oppgjør med selve fornorskningshistorien.

Mange samer bærer fortsatt på sår etter fornorskningen, og negative funn i helseforskning kan sees i sammenheng med dette³. Det er derfor viktig at individer og fellesskap som på ulike måter er rammet av fornorskningen gis mulighet til å komme til orde. Og at det iverksettes mer omfattende tiltak for å kartlegge fornorskningen, dens begrunnelser og konsekvenser.

Vi tar avstand fra argumentasjon som forutsetter at nåtiden kan isoleres fra historien; f.eks. ved å hevde at samene og kvenene nå må tenke fremover, i stedet for bakover. Spørsmålet om en granskningskommisjon er ikke symbolpolitikk, men handler om å etablere ny kunnskap som gjør at det er mulig å forstå dagens samfunn i Norge. Målet er å se også det samiske samfunn i en helhetlig sammenheng, med fokus på nåtid og framtid.

¹ Jf. sak SKR 05/17.

² Jf. sak KM 13/97 og KM 08/11.

³ Marginalisation and cardiovascular disease among rural Sami in Northern Norway: a population-based cross-sectional study, Bent Martin Eliassen et.al
http://munin.uit.no/bitstream/handle/10037/5507/paper_2.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Vi vil peke på at 'fornorskning' som begrep representerer bestemte synsmåter og avgrensninger i forhold til hvordan historien fortolkes. Prosesser *forut for* fornorskningsepoken er i liten grad gjort relevant. Om vi ser fornorskningen i lys av begrepet 'kolonisering', fremstår imidlertid fornorskningspolitikken som en fase i en mye større sammenheng.

Fornorskningen påførte nemlig ikke bare tap av språk og kulturell skam. Den bidro også til en bortdefinering av samiske landrettigheter, en underminering av samisk selvbestemmelse og systematisk disintegrasjon av samiske lokalsamfunn. Slik bidro fornorskningspolitikken både med en legitimering av statens overtakelse av naturressursene i Sápmi,⁴ og en underminering av motstanden mot dette. Med andre ord må en fullgod granskning av fornorskningen omfatte langt mer enn skole- og språksektoren.

International Centre for Transitional Justice (ICTJ) har pekt på flere forhold som må tas hensyn til ved opprettelse av sannhetskommisjoner relatert til urfolk.⁵

Mens de fleste sannhetskommisjoner i verden har oppstått i kjølvannet av relativt kortvarige, men svært voldelige og intense konflikter, har urfolk gjerne vært utsatt for "mildere", men mer langvarige former for vold i form av ulike typer assimilasjonspolitikker. Dette kan ramme like effektivt som fysisk forfølgelse, hevder senteret, som derfor hevder at volden som har rammet urfolk ikke bare må vurderes ut fra den *formen den antok*, men også ut fra dens intensjon og *hvilken effekt den fikk*.

Senteret hevder videre at mens de fleste sannhetskommisjoner har vektlagt individuelle menneskerettighetsbrudd, må bruddene på kollektive menneskerettigheter stå sentralt i granskningen av urett begått mot urfolk.

De poengterer dessuten at sannhetskommisjoner relatert til urfolk må legge til grunn en folk-til-folk tenkning i stedet for en statssentrerte modell, og at retten til fritt forhåndsgitt samtykke må legges til grunn ved etableringen av slike kommisjoner.

Samisk kirkeråd har tidligere i år behandlet en sak om Forsonings- og sannhetskommisjon, og vi vil gi dere det dokumentet som et tillegg til vår uttalelse.

Takk for oppmerksomheten!

⁴ Jf. f.eks. Øyvind Ravna: "Nye bidrag til eiendomshistorien i Finnmark" i *Heimen* 1/2017 (54), s. 6-27: https://www.idunn.no/heimen/2017/01/nye_bidrag_til_eiendomshistorien_ifinnmark [11.05.2017]; og "Kongen var blakk og solgte unna Nordland og Troms. Det var starten på en kronglete eiendomshistorie i nord" i *Nordlys* 09.05.2017: <http://nordnorskdebatt.no/article/rett-basert-pa-forgangne-tiders> [11.05.2017].

⁵ Jf. International Center for Transitional Justice, 2011: *Strengthening Indigenous Rights through Truth Commissions: A Practitioner's Guide*, særlig sidene 3-6. <https://www.ictj.org/sites/default/files/ICTJ-Truth-Seeking-Indigenous-Rights-2012-English.pdf> [11.05.2017]